

İFLAS 1995

İFLAS 1995

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'dayken bir gün mermilerden kaçmak için boş bir eve sığındım. Yerde 50.000 markla 50 milyon mark arasında kağıt paralar savrulmuş duruyordu. 1923 Weimar Cumhuriyetine ait bu paraların hiçbir değeri yoktu. Toplam 112 milyon marklık 6 banknotu Amerika'ya getirip çerçevelettim. O gün bu gündür büromun duvarına asılı bu banknotlar bana hiperenflasyonla paranın nasıl değersiz hale geldiğini ve böyle bir ortamda istikrarlı hükümetlerin nasıl ortadan kalkıp yerini anarşiye bıraktığını hatırlatır.

Ben merkezi Cleveland, Ohio'da bulunan ve yıllık 1.3 milyar \$ cirosu olan Figgie International'ın kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanıyım. Ayrıca 35 m \$ cirolu aile şirketi Clark Reliance'ın da Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürüyüm.

Bundan 10 yıl kadar önce Başkan Ronald Reagan'ın talimatıyla hükümetteki israfı önlemenin çarelerini araştırmak üzere ülkenin önde gelen 160 işadamı artı 2000 şirket teknisyeninden oluşan Grace Komisyonu kuruldu. Benim de görev aldığım bu komisyona Amerika'nın borçları ve bütçe açığı ile ilgili veriler geldi. Hem o zamana kadar olan durumu, hem de 2000 yılına kadar projeksiyonunu gösteren bu verileri grafik kağıdına dökünce gördüğüm şey beni şoka uğrattı. Böyle giderse 1995 yılında Amerika'nın borcu vergilerle karşılanamayacak kadar büyümüş olacaktı. Başka bir deyişle, 1995'te hükümet şahıslardan topladığı bütün vergileri yalnızca borcun faizini ödemeye ayırsa gene de yetmeyecekti.

Bu bulguları Figgie International'ın 1985 yıllık raporunda yayınlattım. 2000 yılında bütçe açığının 1984'tekinin 33 katına, borcun 14 katına, borç faizinin de 29 katına çıkacağını belirttim.

Bunu neden yaptım? Eğer ülke Weimar dönemi hiperenflasyonuna yol açacak bir mali ve ekonomik krize doğru gidiyorsa, böyle bir ortamda şirketimi nasıl koruyacağımı ve yöneteceğimi bilmek istiyordum.

Bu amaçla ekonomist Gerry Swanson'la bir araştırma grubu kurduk. Bu grup 7 yıl boyunca üç kıtada 11 ülke dolaştı: Arjantin, Brezilya, Bolivya, Çekoslovakya, Macaristan, Meksika, Polonya, İtalya, İsviçre, Almanya ve İngiltere. Bu ülkelerin Maliye Bakanları, Merkez Bankası Başkanları, Büyük Şirketlerin başları ve önde gelen işadamları, bankacıları, ekonomistleri ile konuştular. Grubun bulguları kuşkularımı doğruladı. Amerika felakete doğru gidiyordu.

Sorumluluğunu bilen bir yurttaş olarak, olaylar tamamen kontrolden çıkmadan halkı ve yöneticilerimizi uyarmak, durumun vahametini anlatmak istedim. Bu kitap bu amaçla yazıldı.

BU DURUMA NASIL DÜŞTÜK?

Ülkemizi öldürüyorlar!

Kimler?

Kim olduklarını biliyorsunuz. Amerika Başkanı; 435'î Temsilciler Meclisi üyesi, 100'ü Senato üyesi olarak seçtiğimiz 536 kişi ve onların suç ortağı veya yardımcı olarak istihdam ettikleri 20000 kişi.

Amerika Başkanını ve saygıdeğer yasa koyucularımızı ülkemizi öldürmekle suçlamak size fazla mı sert geliyor? Hiç de değil. Bu sözde liderlerimiz 1975'den beri kanımızı emiyor, ülkeyi uçuruma sürüklüyorlar.

Bu ülke kurulduğundan bu yana devlet, geliri kadar harcama yapıyordu. Daha fazla harcama gerektiğinde, vergi ve harçları yükseltiyordu. Yani makul ve mantıklı davranıyordu.

Genelde borç yalnızca savaş zamanlarındaki harcamaları karşılamak için alınıyordu. Mali sorumluluk ana ilkeydi.

1963'de Kennedy'ye yapılan suikast Başkan Yardımcısı Johnson'u Beyaz Saray'a getirdiğinde Amerikan hükümetinin 183 yılda 310 milyar \$ toplam borcu birikmişti.

Ancak 1963'te Johnson'un iktidara gelmesinden sonraki bütün başkanlar gelirler pek artmadığı halde harcamaları çok fazla arttırdılar. Bütçe açığı ve borçlanma korkunç boyutlara ulaştı.

Amerika'nın ölüme doğru gidişinden kongre de en az başkanlar kadar sorumlu. Özel hayatlarında kendi mali durumlarını, banka hesaplarını, kişisel harcamalarını idare edemeyen insanlardan başka ne beklenir ki? Çoğu, hayatlarında hiç ücret bordrosu hazırlamamış, kar amacıyla kurulmuş bir kurumu idare etmemiş avukat veya meslekten politikacı. Bütün düşündükleri seçmene hoş görünüp tekrar seçilebilmek.

Son 10 yılda Washington politikacıları en az 5 defa, bütçe açığını önce azaltıp sonra da ortadan kaldırmak için yeni bir plan açıkladılar, yeni bir yasa çıkardılar veya yeni bir anlaşmaya vardılar. Ancak hepsinde de sonuç hüsrana oldu.

HOKEY SOPASI

1984'te Grace Komisyonundayken şimdiye kadar olan borçlanmayı ve borçlanmanın artarak bile değil aynı hızla devam edeceğini dikkate alarak borç projeksiyonunu grafiğe döktüğüm zaman gördüğüm şekil beni tam anlamıyla şoka uğratmıştı. Bu bizim şirketin ürettiği hokey sopalarının şeklinin aynısıydı. Borç tutarı dikey, yıllar yatay eksende gösterildiğinde eğri yavaş yavaş yükselirken yuvarlaklaşıyor ve birden hızla yükselerek

dikey hale geliyordu. Bu grafik ne yazık ki 1985'ten 1991'e kadar 6 yıl boyunca tıpa tıp doğru çıktı. Bu gidişle 95'ten sonra büsbütün dikleşecek, yani kontrolden çıkacak.

Bunun en büyük nedeni biriken borçlara birleşik faiz işlemesi ve enflasyona endeksli sosyal yardım programlarıdır. Borçların faizi yeni borçlarla ödenmeye başlandı mı bir kez, arkası çığ gibi gelir.

Hokey sopasına baktığınızda Johnson'un başkan olduğu 1964'te borç 316 milyar \$, faiz yükü 10.7 milyar \$ (ferdi ve kurumlar vergisi gelirlerinin %14.8'i) idi. Reagan döneminin son yılı olan 1988'de borç 2.6 trilyon \$'a faiz yükü de 214.2 milyar \$'a, yani vergi gelirlerinin %43'üne tırmanmıştı.

Bush yönetiminin son yılında (1992) 4 trilyon \$'lık borcun faiz yükü olan 293 milyar \$'ı ödemek için bütçeden toplam vergilerin %52'si ayrıldı. 1995'de borcun tutarı 6.56 trilyon \$'a ulaştığında yalnızca faiz ödemeleri (619 milyar \$) bütün gelir vergilerinin %85'ine ulaşacak, şahsi vergilerin toplamından ise daha yüksek olacak.

O noktada bütün israf ve vazgeçilebilir harcamalar kaldırılrsa bile hükümet faizi ödeyecek kadar tasarruf yapamaz. Tekrar borç almak zorunda kalacak ertesi yıl, bir sonraki yıl daha. Tabii kriz ondan önce gelecek, zira borç alabileceği merci kalmayacak.

Amerika'nın 1992 sonu bütçe açığı olan 400 milyar \$, insanlık tarihinde bir ülkenin geliri ile gideri arasındaki en büyük uçurum olmuştur. Toplam 4 trilyon \$ borcun faizi olan 300 milyar \$, ülkenin eğitim, adalet, konut, çevreye ayırdığı ödeneğin toplamından fazla. Bundan sonra olacakları da kestirmek için kahin olmaya lüzum yok. Aşağıdaki 2 yoldan biriyle ölüme sürükleneceğiz.

Panikten Ölüm

1991'de hazine bonosu faizi uzun vadede %7.5 kısa vadede %5 iken 1993 ortasında %8.5 ve 7.5 olur. Biraz pahalı ama, olsun, endişelenecek bir şey yok.

Açık 1993'de yeni bir rekor kırar: 640 milyar \$; kısmen yükselen faiz oranlarının faiz yükünü yükseltmesinden, kısmen de harcamaların artmasından. Borç 4.98 trilyon \$'a tırmanır: ülkede yıl içinde üretilen bütün ürün ve hizmetlerin tutarının %80'ine eşit olur. Yalnızca faiz yükü bütçenin en önemli gider kalemini oluşturur. Dış yatırımcılar huzursuzlanmaya başlar. Hazine bonolarının faizinin yükselmesi, ticari ve ferdi kredilerin faizlerinin de yükselmesine yol açar.

1994, 1993'ün tekrarı gibi başlar. Artık faizler devamlı yükselmektedir. Kimse konut kredisi alamadığından inşaat sektörü çöker. Sanayi ucuz kredi bulamadığından yeni yatırımlara veya modernizasyona gidemez. Yaz sonunda Hazine Bonosu faizi 1981'deki gibi %14'e çıkar. Özel yatırımcılar isteseler bile alacak borç bulamazlar, zira bir ekonomide kişilerin ve şirketlerin tasarruf ettiği orana bağlı olarak borç alınabilecek belli

bir miktar vardır. Bütün tasarruflar devlete giderse bankalara veya başka yatırım araçlarına para kalmaz. Yabancı yatırımcılar da Amerika'ya daha fazla borç vermekten çekinmeye başlar.

Bu arada hazine, para basması için Merkez Bankasına baskı yapmaktadır. Merkez Bankası şimdilik direnir.

Şirketlerin birbiri ardına kapanması veya dış ülkelerde üretime yönelmesiyle şehirler, kasabalar ve eyaletlerin vergi geliri azaldığından ve hükümet yardımı da alamadıklarından çeşitli vergi ve resimleri yükseltmek zorunda kalırlar. Belediyeler borçlarını ödeyemez duruma gelirler. Müşteriler para piyasalarındaki daha yüksek faizlerden yararlanabilmek için bankalardan paralarını çekince bankalar birbiri ardına iflas eder.

Tüketiciler de bu spiralin büyüyüp açılmasına farkında olmadan yardım eder. Faiz oranları 1992'nin sonuyla 1993'ün başında tırmanmaya başlayınca doların döviz piyasasında değeri artar. Böylece yabancı malların Amerika'daki satış fiyatı düşer. Bu da Amerikan sanayiine darbe demektir. Doların değerlendirilmesi ihracatı güçleştirir. Bir çok kişi işini kaybeder.

Fakat 1994'e gelindiğinde Amerikan ekonomisi güvenilirliğini yitirdiğinden yabancı yatırımcılar eskisi kadar ilgi göstermezler. Doların değeri düşmeye başlamıştır. Kendi paraları değerlendirildiği için bu sefer Amerikan şirketleri cazip hale gelir. Teknolojisine, gayrimenkulüne veya makinelerine sahip olmak için fabrikaları satın alırlar, işçileri sokağa atarlar.

1995 Şubatına gelindiğinde artık Amerikan hükümetinin borçlarını ödeyemez hale geldiği anlaşılmıştır. Özel ve tüzel yatırımcıların elindeki Hazine Bonoları değersiz kağıtlar haline gelir.

Bu arada Avrupalı ve Japon maliye bakanları acilen toplanıp borç ertelemesi karşılığında Amerikan hükümetinin harcamalarına kısıtlamalar getirirler. Buhran başlamıştır.

Ordu yarı büyüklüğüne indirilir. Kalan yarısı şehirlerdeki isyanları bastırmak için kullanılır. Sosyal yardımlar kaldırılır. Dükkanların çoğu kapanır. Halk, Para işe yaramadığından, elindeki malları takas ederek yiyecek ihtiyacını karşılar. İntiharlar birbirini izler.

Hiperenflasyon Ölüm

Başka bir olası senaryo da hiperenflasyondan ölümdür. Bu her ne kadar panikten ölüm kadar ani değilse de uzun vadede sonuçları aynıdır.

Hiperenfasyon devlet tahvillerinin diğ er yatırımcılar yerine Merkez Bankasına satılmasından doğ ar. Buna, borcun monetize edilmesi, yani para basma yoluyla karşılanması denir.

Bu sistemin sakıncası şudur; ekonomik büyümeye eşlik etmeyen para arzı enflasyonu kör  kler, zira satın alınacak mal ve hizmet miktarını arttırmadan ekonomiye yeni para girmesine yol açar. İnsanların cebinde para olup da onu harcayacak ilave ürün ve hizmet olmazsa, bu ürün ve hizmetlerin fiyatı artar.  r n ve hizmet miktarı aynı kalırken para arzının artması, enflasyonun klasik sebeplerinden biridir.

Enflasyonun yükselmesiyle faiz oranları da yükselir. Yüksek faiz oranları devletin borç ödemelerinin maliyetini yükselttiğinden bütçe açığı da büyür. İnsanlar paradan kaçıp mala yönelir. Artan talep, fiyatları daha da yükseltir. Enflasyonun tuzaklarından biri de budur: Kendi kendini besler.

Şirket karları enflasyonun etkisiyle yutulur. Bireyler ve şirketler kredi alamaz. Fabrikalar yıprandık a sınaı verimlilik d  er.   letme giderlerini karşılayacak sermaye bulunmadığından tesisler kapanır. Ucuz tesisler yabancı yatırımcıların eline geçer. Bankalar kredi kartı kullanımını kaldırır lar. Muhasebe defterleri sıfırlardan geçilmez olur. Ekonomiyle birlikte halkın morali umutsuz bir krize girer. Karaborsa t rer. Orta sınıf yok olmaya baş lar.   k  ş yaşanır.

 şte size acil ve köklü önlemler alınmadığı takdirde başınıza gelebilecekler. Bu senaryoların gerçekleşme yolunu tuttuklarını gösteren üç belirtiye karşı gözünüzü dört a ın. Bu belirtiler devlet tahvillerinin güvenilirliğinin kalmadığına işaret eder.

1. H k met borç faizini ödeyebilecek geliri toplayamıyor.

1992'de yıllık faiz ödemesi devletin topladığı tüm vergilerin %44' ne ulaştı. Bu oran 1993'te %61, 1994'te %66 olacak. Faiz oranlarının artmayacağını varsaysak bile (ki mümkün değil) 1997'de bütün kişisel ve kurumsal vergilerin hemen her kuru u faize gidecek.

Bu belirtiyi basında, bütçe açığını h k metin faiz ödemeleriyle karşılaştıran haberlerde bulabilirsiniz.

2. Merkez Bankası önemli miktarda borç üstleniyor.

Merkez Bankası piyasada devamlı devlet borcu alıp satar. Buna para politikası denir. (Mali politika ise gelir ve gider dengeleridir). Para arzı ekonominin büyümesiyle orantılı olduğu sürece zararı yoktur. Ancak çok fazla olursa enflasyonu hızlandırır.

Bu belirtiyi görmek için para arzı ile ilgili haberleri okuyun.

3. Kongre ve idare bütçe açığı sorununa aldırıyor.

Yöneticiler bütçe açığını kapatmak için hiçbir gayret göstermiyorsa başımız gittikçe derde girecek demektir.

EVET, BU OLABİLİR VE OLACAK TA

Bazı ekonomistler artan açık ve borç miktarının bir zararı olmayacağını iddia ediyorlar. Onlara cevaplarım şöyle;

- **İddia;**
Borç büyüyor ama ekonomimiz de büyüyor ve hala Japonya ile Almanya'nın toplamının dörtte biri kadar daha büyük.
- **Cevap;**
Bir ülkenin borcunun GSYİH'ya oranı azalıyor veya aynı kalıyorsa mesele yok. Ancak 1980'den bu yana borç GSYİH'dan üç kat daha hızla büyüyerek 1992'de %70'e ulaştı. 1996'da GSYİH'dan daha büyük olacak.
- **İddia;**
Diğer sınılaşmış ülkeler GSYİH'ya göre yüksek borç oranını tolere edebiliyor. Biz neden edemeyelim?
- **Cevap;**
Hiçbir ülke, ürettiğinden fazlasını harcayarak sonsuza kadar devam edemez. Neticede en büyük zararı vatandaşları görür. Arjantin, Bolivya, İtalya buna örnektir.
- **İddia;**
Borcun büyük bir kısmı iç borç olduğundan o kadar önemli değil.
- **Cevap;**
Öyle ama, bu oran gittikçe değişiyor. 1975'te dünyanın en büyük borç veren (kreditör) ülkesiyken 1986'da en büyük borçlu ülkesi haline geldik. 1991 sonunda 443 milyar \$ faiz ödedik. Oysa bu parayla ülkemiz için eğitim, altyapı gibi pek çok şey yapılabilirdi.
- **İddia;**
Yabancılar borçlu olmamız ekonomik bağımsızlığımızı kaybetmemize yol açmaz.
- **Cevap;**
Tam bir hayal! Borçlu ülkeler, borç veren ülkelerin dediğini yapmak zorunda kalırlar. Aksi takdirde yeni borç alamazlar.
- **İddia;**

Borç, sonraki kuşaklara yük olmayacak, zira bugün yaptığımız yatırımlardan yararlanacaklar.

- **Cevap;**

Ne yazık ki alınan borcu yatırımlara kullanmıyoruz, cari harcamalara kullanıyoruz. Tıpkı bankadan aldığı krediyi ev almak, iş kurmak yerine yiyecek, giyim veya gezmeye harcayan aile gibiyiz. Çocuklarımıza da bırakacak bir şeyimiz olmayacak.

- **İddia;**

Sosyal sigorta veya diğer fonlardan borç almanın bir zararı yok.

- **Cevap;**

Yarın için ayrılan parayı bugünün harcamalarına kullanmak son derece yanlıştır. Gerçek ihtiyaç duyulduğunda para nereden bulunacak? Emeklilerin eline değeri kalmamış devlet tahvillerini mi tutuşturacaksınız?

- **İddia;**

Borç, faiz oranlarının yükselmesine yol açmadı.

- **Cevap;**

Şu anda ortada çok para var da ondan. Yarın para miktarı azalınca faizler de yükselecek.

- **İddia;**

Borç , sanayiinin zayıflamasına yol açmadı.

- **Cevap**

Evet, açtı. Fabrika ve makinelere yatırımın GSYİH'ya oranı 1980'de %13.2 iken 1991'de %9,8 oldu.

- **İddia;**

Bütçe açığı ekonomi için iyidir. Alt yapı yatırımları ekonomiyi canlandırır.

- **Cevap;**

Keynes'e ait bu teori ekonominin durgun olduğu zaman işe yarar ancak durgunluk biter bitmez son verilmelidir, yoksa daha kötü sonuçlar doğurur.

BÜTÇE AÇIĞIYLA YAŞAMANIN BEDELLERİ:

1. Enflasyon Yükselir.

Brezilyalı bir işadınının tanımıyla enflasyon, "her sabah kahvaltı için aynı restorana gittiğimizde kahvaltının fiyatını sormaktır".

Hiperenfasyonla ülkenin iç borçları azalıp büsbütün sıfırlanabilir ancak bu, hastalığı tedavi etmek için hastayı öldürmek demektir. Paranın değeri kalmaz, ekonomi çöker.

Ücretliler, ücretleri enflasyonla aynı oranda yükselmediği için gitgide yoksullaşır.

Artan maliyetleri karşılamakta güçlük çecekleri için iş dünyası da alt üst olur. Dünya rekabetine açık işletmeler için bu özellikle doğrudur. Bugün doğu Avrupa şirketleri, artan maliyetler yüzünden dünya piyasalarında rekabet edememenin sıkıntısını yaşamaktadırlar.

2. Vergiler Yükselir.

Bütçe açığı kontrol altına alınamazsa vergiler mutlaka yükselecektir.

Vergilerin yüksek olması insanların cebinde daha az para olması demektir. Ancak bu bariz sonucun yanında daha az bariz sonuçları vardır:

- ❖ Yüksek vergi oranları insanların vergi ödemekten kaçınmasına yol açar. Örneğin Macaristan'da ücretlilerin gelir vergisi %50'ye kadar çıktığından, firmaların bir çoğu hiç personeli yokmuş ta, bütün işi "bağımsız müteahhit" şeklinden çalışan işçilere yaptırıyormuş gibi göstermektedirler. İşçilerin gelir beyannamesinde ne gelir gösterdikleri ise kendilerine kalmış bir şeydir.
- ❖ Dolaylı vergiler yükselir.
Örneğin, dünyada borcu GSYİH'nin %100'ünden fazla tek sınılaşmış ülke olan İtalya'da benzin fiyatının %75'inden fazlası vergidir. Vergi kaçığının beyannameli vergilerde %68, KDV'de %50 olduğu hesaplanmaktadır.
- ❖ İnsanlarda çalışma, tasarruf etme ve yatırım yapma şevkini kırar. Gelir yükseldikçe vergi dilimleri de değiştiğinden daha fazla kazanmanın bir anlamı kalmaz.
- ❖ İş dünyası vergi kaçırabilmek için işi mümkün olduğu kadar makbuz, defter gibi kayıtlara sokmadan nakit üzerinden döndürür. Kazancı takip etmek güçleşir.

3. Faizler Yükselir

Faizler yükselince ilk etkilenen konut ve inşaat sektörüdür. Bu da konut sıkıntısı yanında işsizliğin büyümesi demektir. Otomotiv sanayi de aynı etki ve sonuçlara maruz kalır.

Yüksek faiz doların değerini yükselttiğinden ithalat artar, ihracat azalır.

Sabit faizli kredi veren bankaları güç duruma sokar.
Sanayinin sermaye bulmasını güçleştirir.

4. Ekonominin büyümesi durur veya yanlış büyür.

Bütçe açığının büyümesi yüksek enflasyon, yüksek faiz, yüksek vergi ve sermaye kıtlığı doğurarak ekonomik büyümeyi yavaşlatma yanında, ekonominin yanlış büyümesini de teşvik eder.

Enflasyonist ortamda şirketler yeni iş sahası yaratacak yatırımlardan ziyade para piyasalarında spekülasyona yönelirler. Bireyler de hisse senedi almak yerine mala ve gayrimenkule yatırım yaparlar. Böylece ekonomik istikrarsızlık üretimin artmasını, dolayısıyla ekonomik büyümeyi önler.

5. Yaşam standardı düşer.

Yatırımlar azalınca günlük yaşam da zorlaşır. Kaliteli mal ve hizmet bulunmaz olur. Alım gücü düşer.

1985'ten beri Amerika'nın ekonomik büyüme hızı diğer sınılaşmış ülkelerin hızından geri kalmış, 1991'de ise eksi olmuştur.

6. Kendi ekonomik politikamızı belirleyemeyiz.

Hala dünya sahnesinde süper güç olarak görüldüğümüzden dış ülkeler henüz üzerimize baskı kurmadılar. Ancak 1995'te faizler ödeyemez hale gelince bize borç veren ülkeler anlaşma şartlarını bize dikte edecekler.

Güney Amerika ülkeleri, Polonya, Rusya ve diğer kalkınmakta olan ülkelerin bugünkü durumuna düşeceğiz.

Örneğin IMF ve Dünya Bankasından destek alan Polonya mali ve para politikalarını belirlerken kesin sınırlamalara uymak zorundadır. İtalya bile bütçesinin yalnızca %30'unu kontrol edebilmektedir.

7. Dünyadaki gücümüzü kaybederiz.

Borçlu ülkeler ticarette ve diplomaside başkalarının kurallarına göre oynamak zorunda kalırlar ve çoğunlukta kaybederler.

BAŞKALARINDAN ÖĞRENECEKLERİMİZ

Ayağını yorganına göre uzatmayan bütün ülkeler eninde sonunda felakete uğramışlardır.

Örneğin Roma İmparatorluğu neden çöktü?

Aşırı lükse düşkün Roma imparatorları para bitince vergileri yükselttiler, özel varlıklara el koydular, altın ve gümüş yerine adi metalden sikke basarak para arzını arttırdılar.

Böylece 30 yıl içinde fiyatlar 1000 kat arttı. Ticaret durdu, halk yoksullaştı, isyanlar büyüdü.

I. Dünya savaşından Avusturya ve Almanya yenik çıktı. Avusturya'da %50'ye varan bütçe açığının yarattığı enflasyonla dolar 1919'da 17 kronken 1922'de 71000 kron oldu. Halk bunun bedelini büyük işsizlik ve sıkıntı olarak ödedi.

Almanya'da ise fiyatlar 1922 Ağustosundan 1923 Kasımına kadar 16 ayda %1 trilyon arttı. Almanlar hala bütçe açığından çok korkarlar. Bu anayasalarında bile vardır.

Bolivya, Arjantin ve Brezilya'nın kronikleşmiş hiperenflasyonlarını ve bunun yarattığı sıkıntıları hepimiz biliyoruz. Arjantin'de Başkan Carlos Menem yeni para birimi getirdi, vergi kaçırınların üstüne gitti, kamu sektörünü küçülttü, sübvansiyonları kaldırdı, denk bütçe hazırladı ve para basımını yasakladı. Sonuç muhteşem oldu. Bütçe açığının GSYİH'ya oranı 1990'da %5 iken 1991'de %1.8 e düştü. 1992'nin ilk çeyreğinde ise fazla verdi. Reel büyüme hızı 1991'de %5, 1992'de %6 oldu. Elbette ki bu politikalar bazı sıkıntılar doğurdu, ancak halk uzun dönemde yararına olacağını bildiği için Menem'i destekliyor.

122 milyar \$ borcu olan Brezilya aylık %20 enflasyonla baş edebilmek için durmaksızın yeni politikalar uyguluyor: 10 yıl içinde 8 para istikrar programı, 5 para birimi, 5 defa ücret ve fiyatları dondurma, 19 kemer sıkma politikası ve 18 devalüasyon. Fakat hükümet aşırı harcamaları durdurup halkı ciddiyetine inandıramadığı sürece ekonomik istikrar sağlayamaz.

Kişi başına 2000 \$'la Macaristan en fazla dış borç taşıyan Avrupa ülkesi; ülkenin bütün cari sorunlarının kökünde borç yatıyor.

İtalya'nın borcu GSYİH'nin %100'ünü aştı. Yüksek kamu açığı İtalya'da yüksek enflasyon, ezici faiz oranı, sermaye kıtlığı ve korkunç işsizliğe yol açtı. Gelir sınıfları arasında uçurum var.

Bir zamanın süper gücü İngiltere 1976'da IMF'den faiz ödemeleri için yardım istemek zorunda kaldı. 1979'da başa geçen Thatcher'ın önünde sevimsiz bir görev vardı: Devletin kaynaklarının sınırlı olduğunu halka kabul ettirmek.

Kamu çalışanları sayısını önemli ölçüde azaltarak, vergileri %3 indirerek, KİT'lerin büyük bölümünü satarak 18 milyar \$'lık kamu açığını 6 milyar \$ fazlaya çevirdi. Bu fazlayı borç ödemekte kullanarak borcun GSYİH'ye oranını 1979'daki %51'den 1990'daki %27'ye düşürdü. İşsizlik %11'den %6'ya indi.

ŞİMDİ NE YAPMALIYIZ?

Önümüzdeki savaşın iki aşaması var:

1. Bütçe açığını kapatmak.
2. Borçlanmayı azaltmak.

Bunun için neler yapılmalı?

1. Politikacılar işin ciddiyetini kavrayıp halkı da inandırmalı.
2. Maliyeti düşürmede eğitim ve deneyim sahibi birini komutan gibi başa getirip emrine yine aynı özelliklere sahip özel sektör elemanlarından oluşan 1000-1500 kişilik bir ordu vermeli. Bu kişilerin ücretini normalde çalıştırdıkları iş yerleri ödemeli. Bu grup, tasarruf yapabilecek bütün alan ve noktaları tek tek belirlemeli.
3. Başkan savaş zamanlarında kurulan özel savaş kabinesi gibi, kamu açığıyla savaş kabinesi kurmalı. Bu kabine strateji belirlemeli, maliyet düşürme ordusunun programlarını desteklemeli ve gerekli yasaları çıkarmalı. Bu savaşta çıkarları zedelenen grupların baskılarına karşı durmalı. Tasarruf, maliyet düşürme ve verimliliği artırma toplumun her kesimine uygulanmalı.
4. Savaş sonrası devrimler uygulanmalı. İşleri yavaşlatan bürokrasi, devlet kademeleri, çeşitli komisyonlar, alt komisyonlar azaltılıp hızlı iletişim ve hareket sağlanmalı.
5. Bütçe açığı kapatıldıktan sonra fazlası borç ödemesine ayrılmalı.
6. Devlete ait iş ve işletmeler mümkün olduğu kadar özelleştirilmeli. Devletin bugün vatandaşa sağladığı hizmetler, rekabete açık bir şekilde özel sektöre ihale edilmeli. Özelleştirmenin en güç yanı zaten yapılması değil önündeki sayısız yasal ve bürokratik engelin kaldırılmasıdır.
7. Vergiler yükseltilmemeli.
Yüksek vergilerin sakıncalarından söz etmiştik. Dahası politikacılar artan gelirleri harcamanın yolunu mutlaka bulurlar. Önemli olan harcamaları kısmaktır.
8. Devlet zarar eden işletmelerin zararını üstlenmemeli.
9. Para matbaasından uzak durmalı.

Bu önlemlerin ilk yararı, ülkemizin mali sorumluluk taşıyan ve ekonomik açıdan sağlıklı bir devlet olduğunun tüm dünya tarafından kabul edilmesi olacaktır. Böylece inanılır ve güvenilirliğimiz yükselmiş olacaktır. Diğer yararı da Amerikan sanayiinin ülkeye yeniden

güvenmesidir. Bu da sermaye yatırımlarını hızlandıracak, ekonominin büyümesini sağlayacaktır.

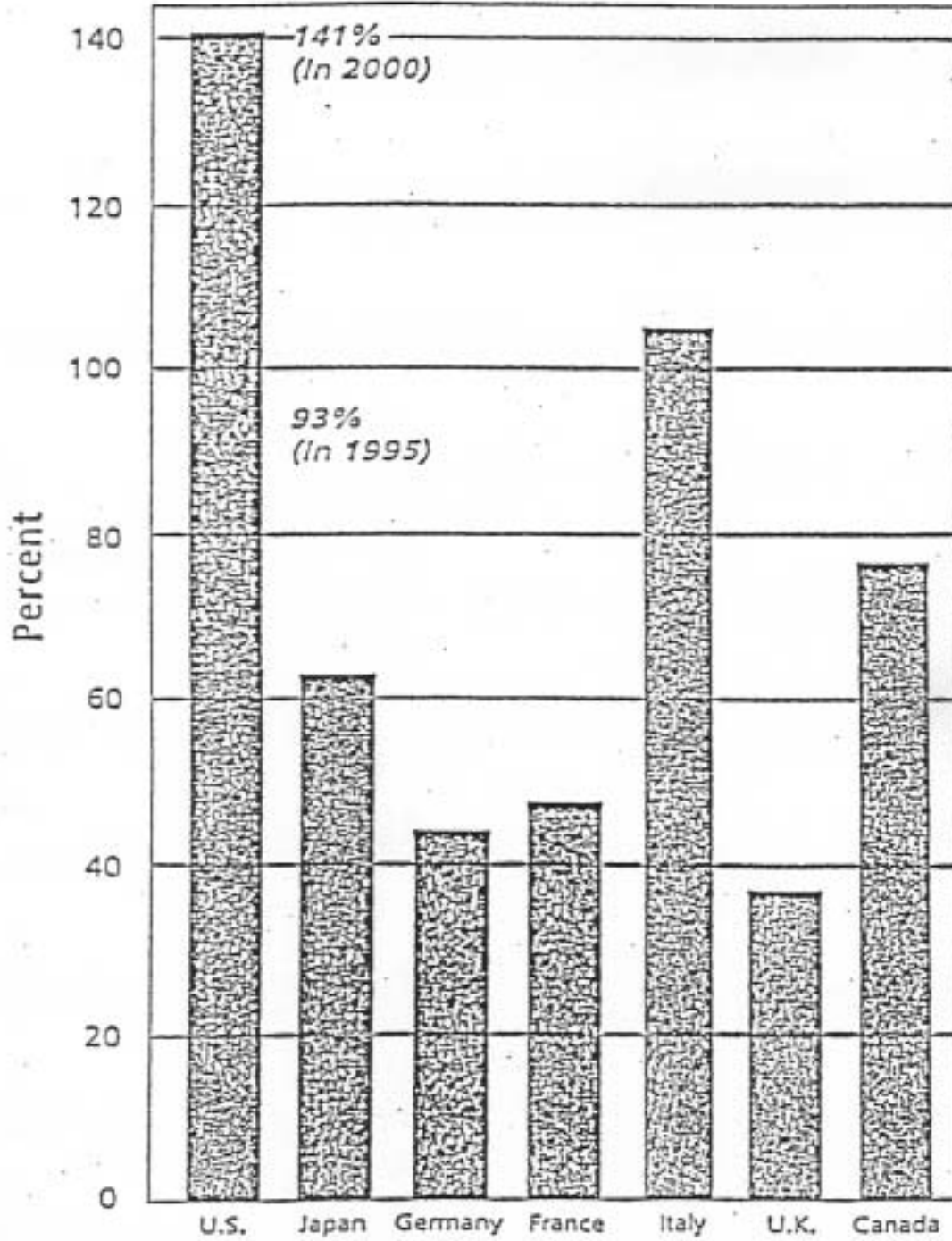
Vatandaşın Görevleri;

1. Oyunuzu bilinçli kullanın.
2. Washington'daki temsilcilerimize mektup yazın veya telefon edin.
3. Çevrenizde mektup yazma kampanyası başlatın.
4. Mücadele grupları kurun, kurulmuş olanlara katılın.
5. Bütçe prosesinin nasıl işlediğini öğrenip etkileyin.
6. Temsilcilerinizi ziyaret edip endişelerinizi anlatın.
7. Sizden oy istemeye geldiklerinde onlara zor sorular sorun.
8. Görüşünüzü duyurmak için basından yararlanın.
9. Dilekçe hareketi başlatın.
- 10.Çeşitli dernek ve gruplara (Rotary. Lion vs.) konuşmalar yapın.
- 11.Sokak gösterileri yapın.

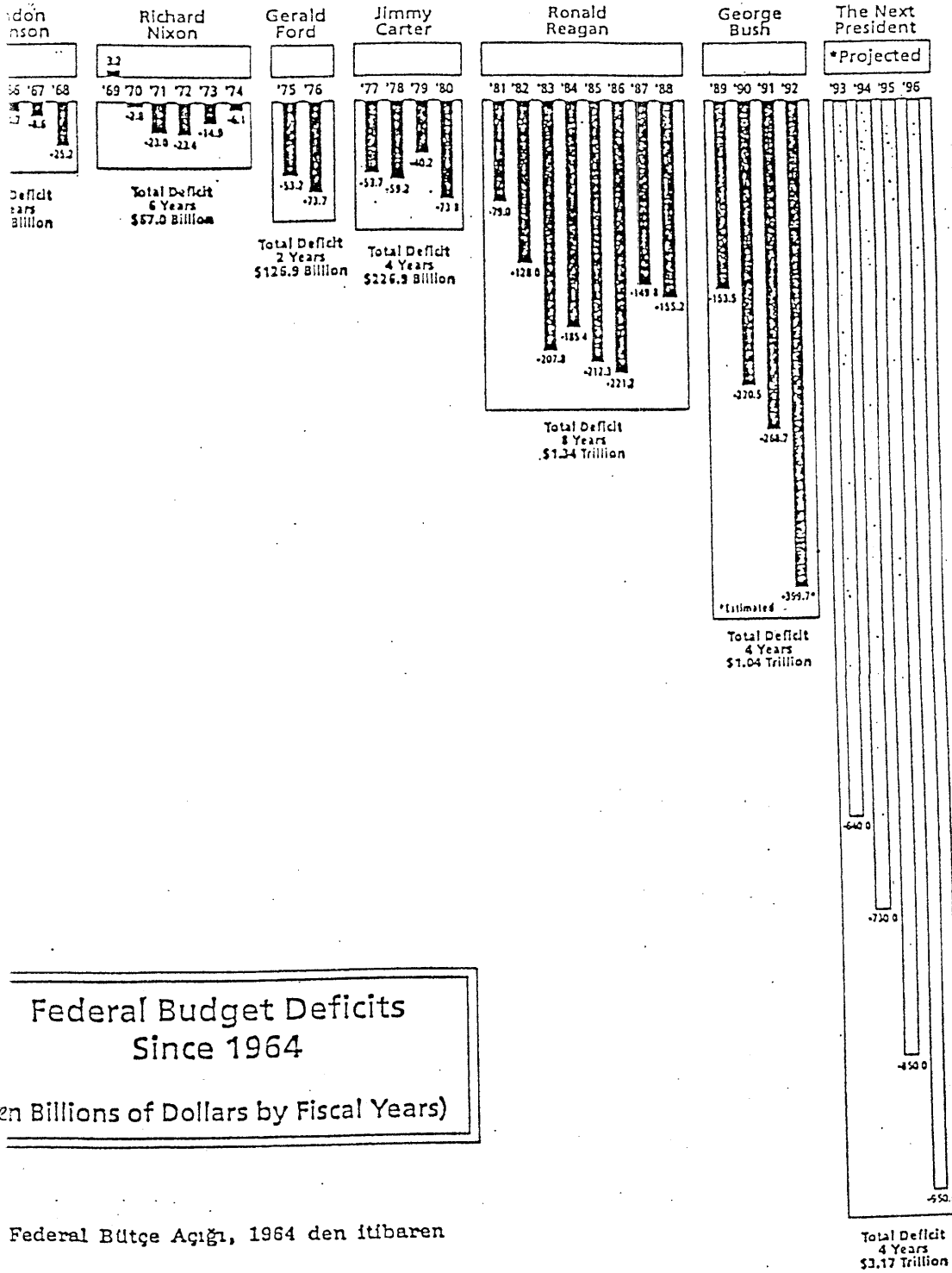
Bir kişi ne yapabilir diye düşünmeyin. Vatandaş çekildi mi, meydan baskı gruplarına ve lobicilere kalır. Sesinizi duyurmamakla Amerika'da politik kast sistemi kurulmasına ve seçilmiş yöneticilerimizin kollektif monarşilerde görülen güç ve yetkilerle donatılmasına izin verdik. Politikacılar bir taraftan yoksulluk edebiyatı yaparken, öte yandan maaşlarını Amerika'nın en varlıklı %5'ine girecek şekilde yükseltiyorlar. Dokunulmazlıklarını kullanarak suçlarının cezasını görmüyorlar. Bu seçilmiş monarşi kendilerini seçmenlerden tecrit edip ekonominin yasalarına bile uymuyor.

Eğer Weimar Almanya'sının çok gerilerde kaldığını düşünüyorsanız bugünkü Rusya'nın durumuna bakın.

Gross Public Debt
As Percentage of GDP as of December 31, 1991

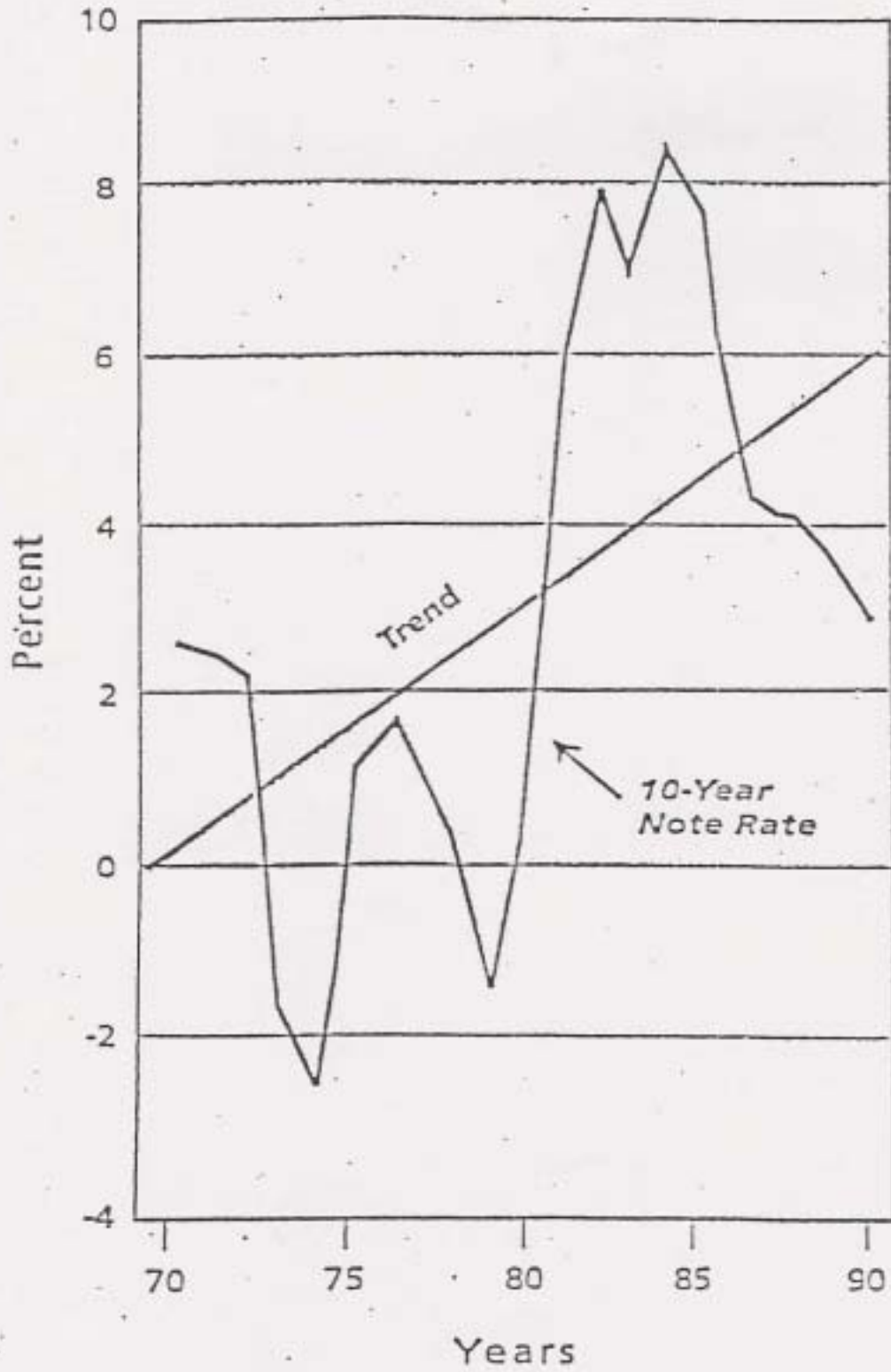

Kamu Borcunun GSMH'ya oranı (31.12.1991 itibariyle)

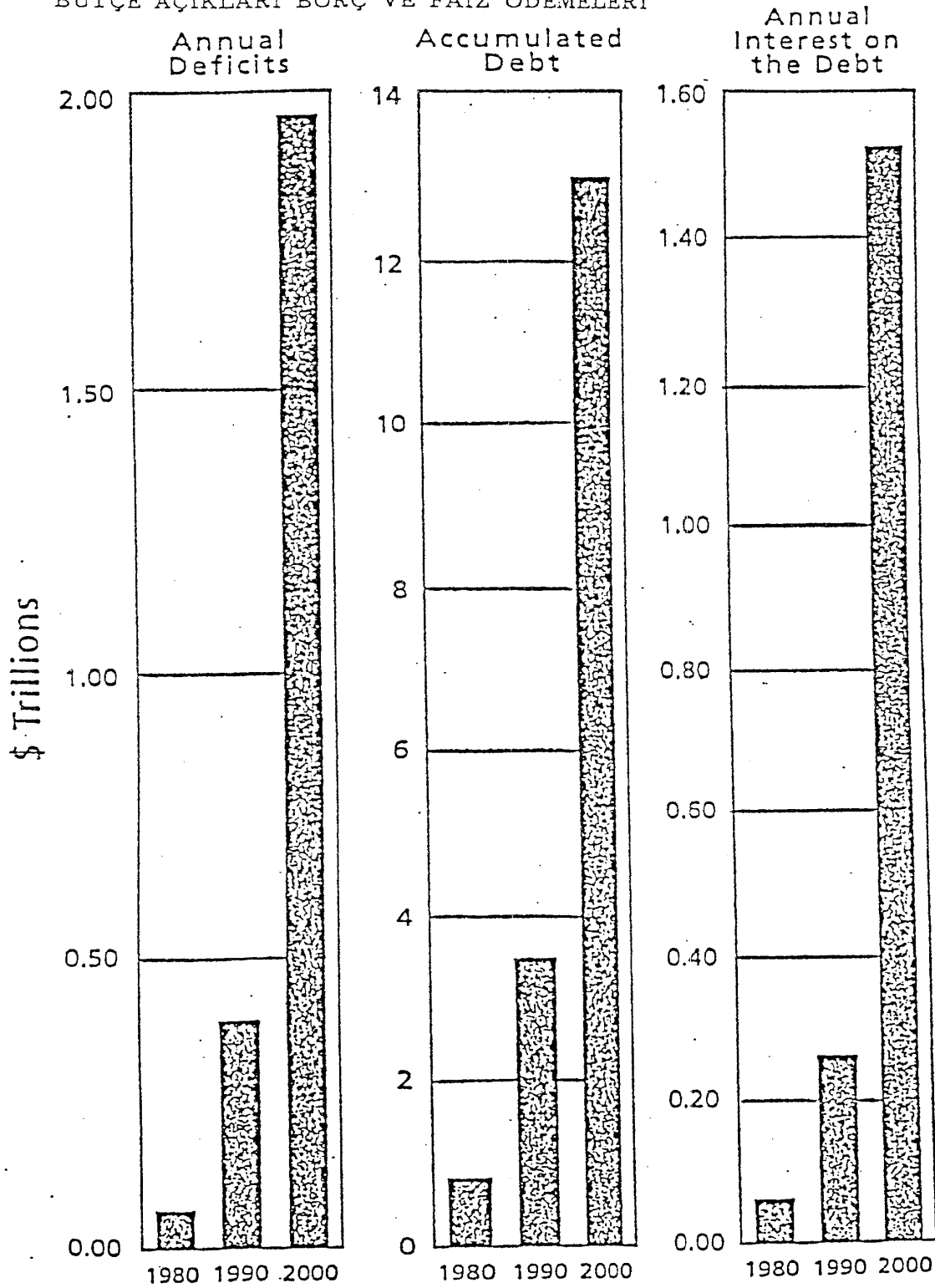
Real U.S. Interest rates

Reel Faiz Oranları

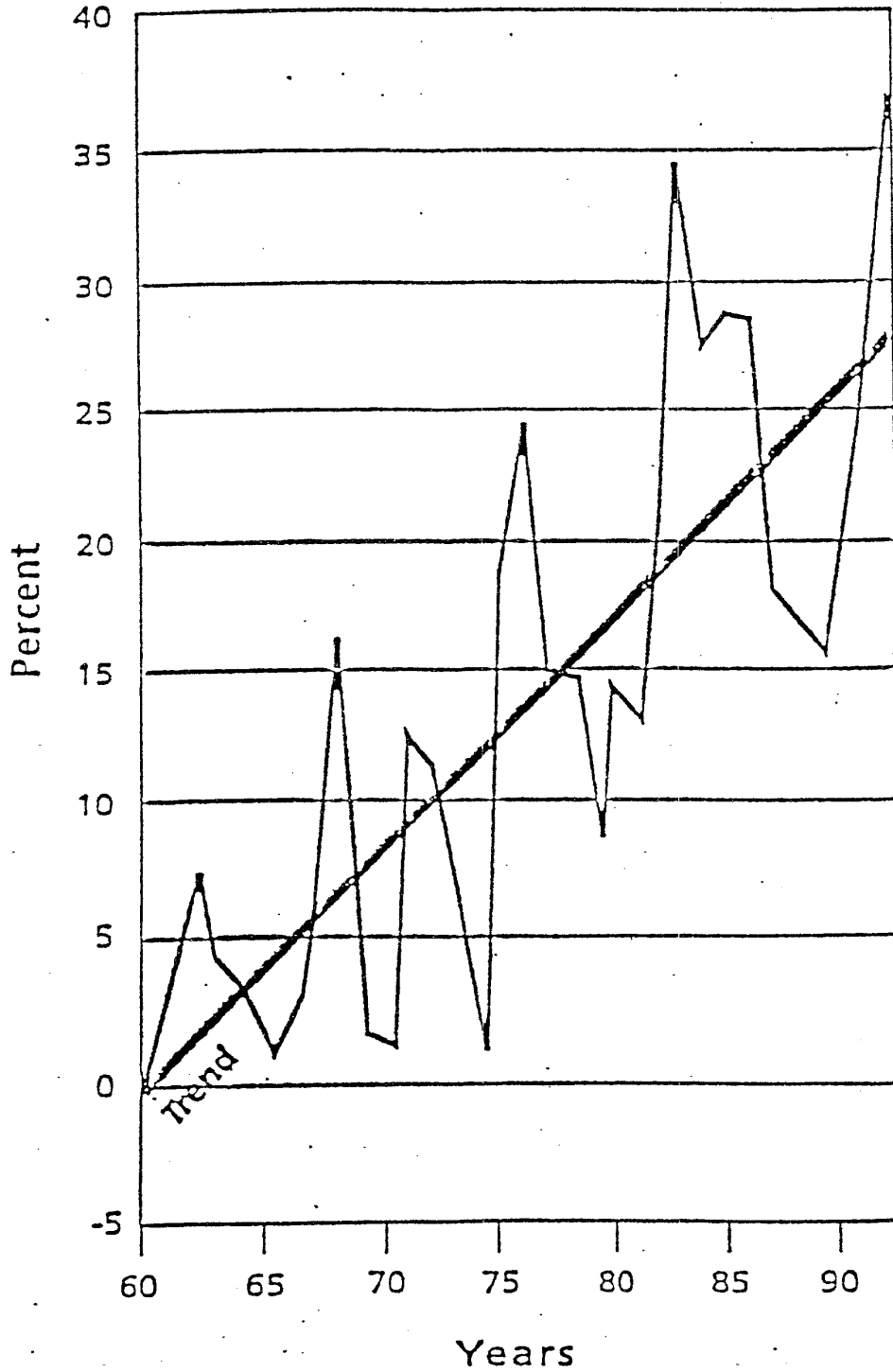
Budget Deficits, Debt and Interest Payments

BÜTÇE AÇIKLARI BORÇ VE FAİZ ÖDEMELERİ

Growth of U.S. Budget Deficits as a
Percentage of Federal Receipts
1960-1992

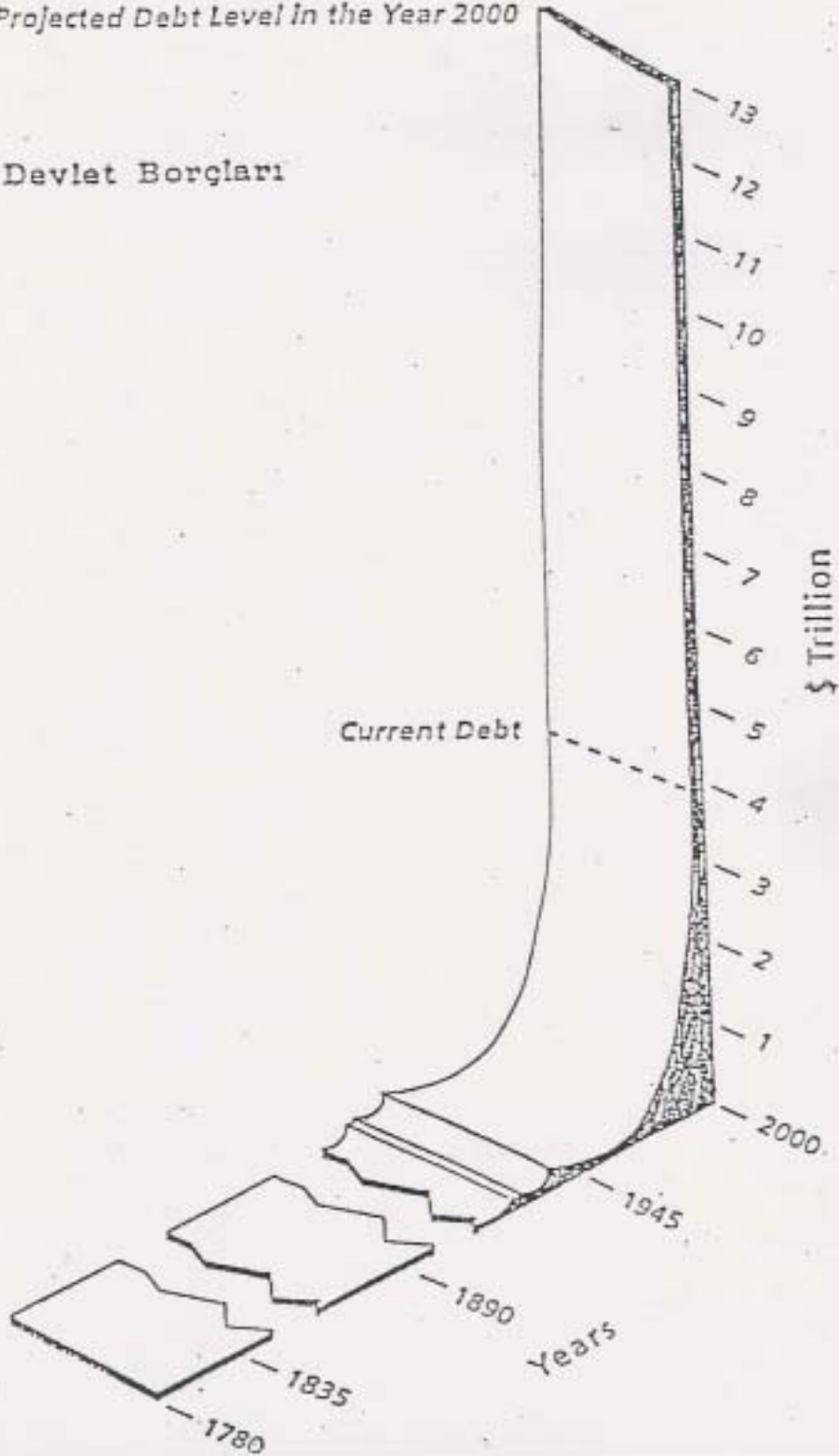
Bütçe Açığının Devletin Gelirlerine Oranı

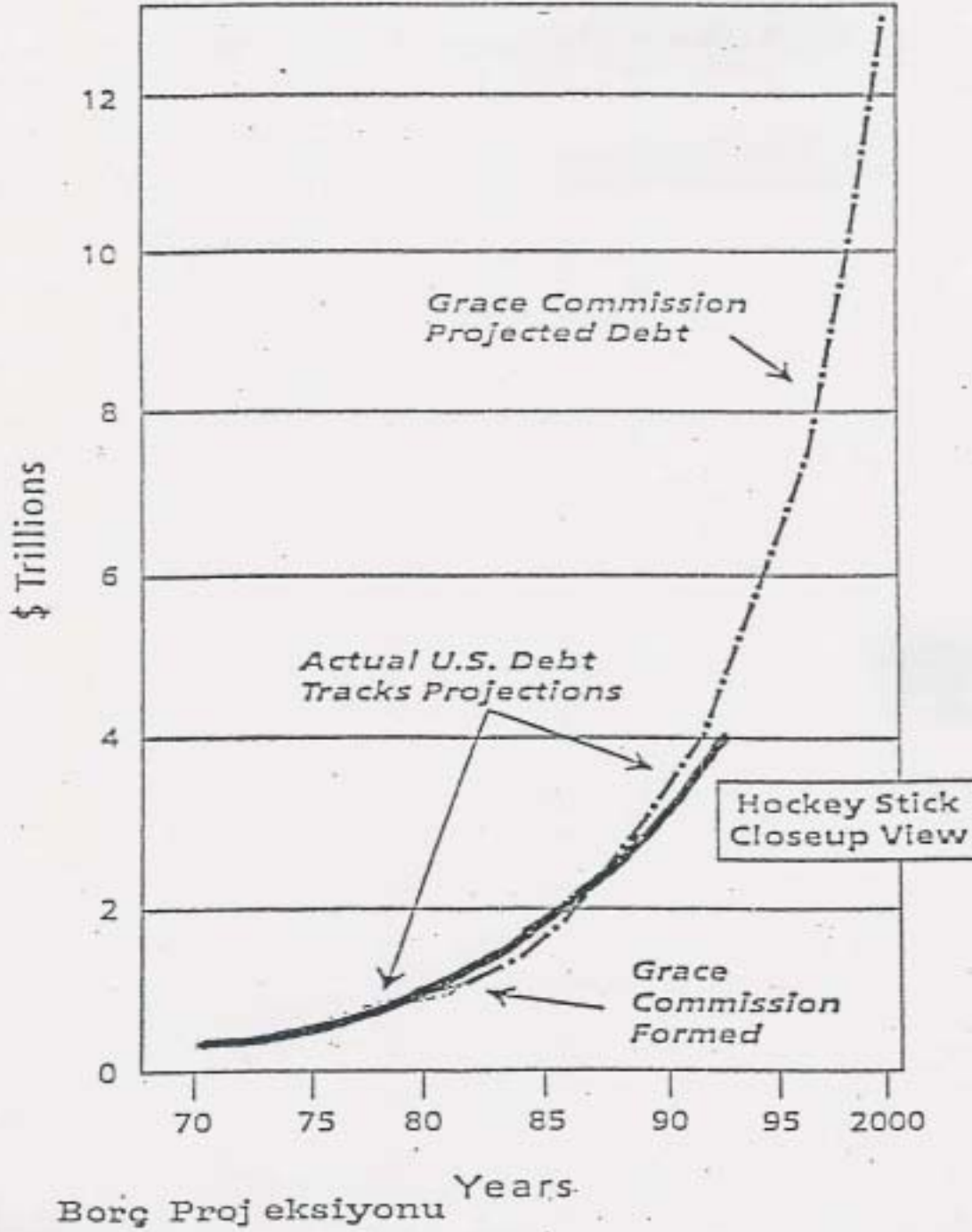
U.S. Government Debt

Projected Debt Level in the Year 2000

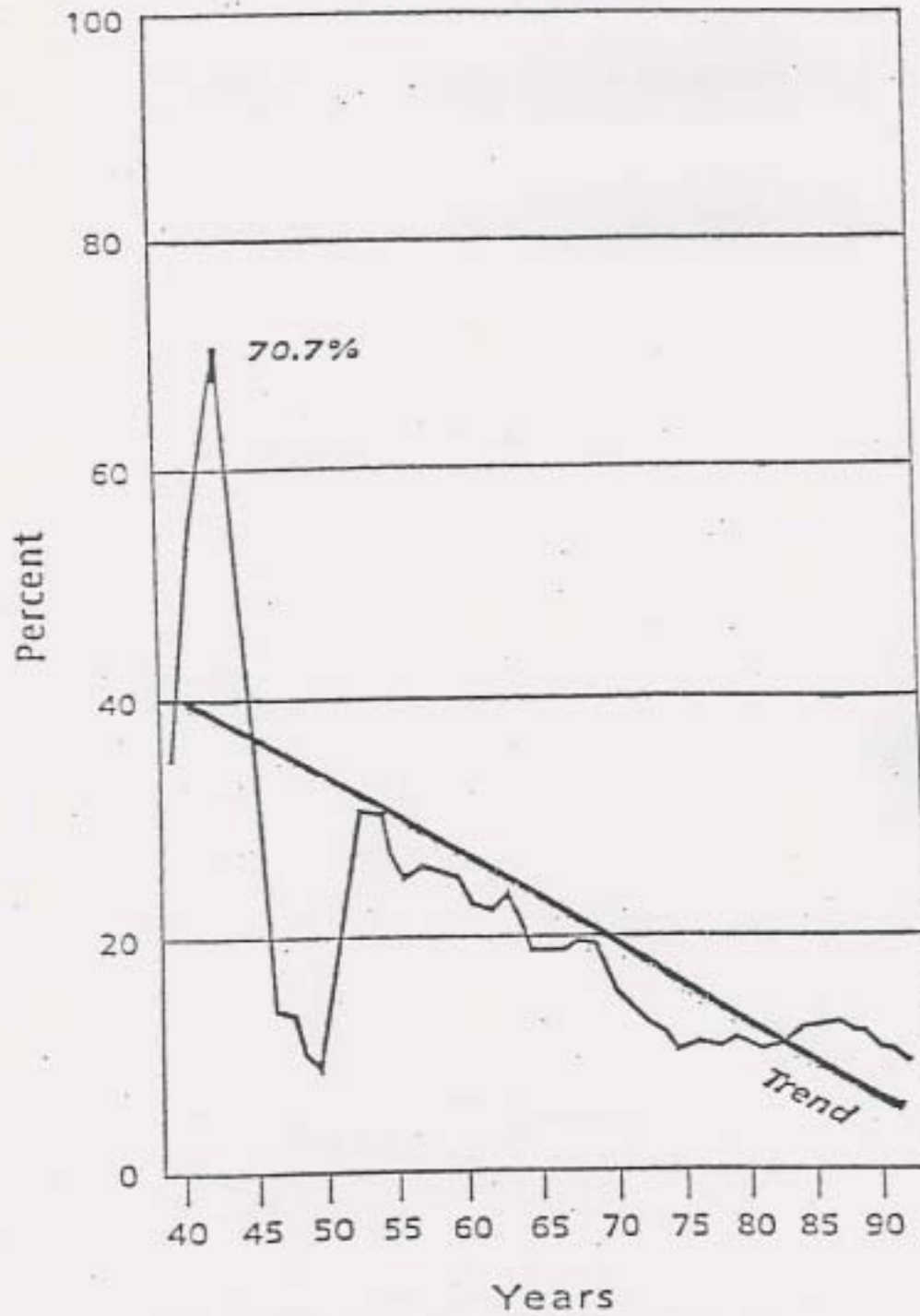
Devlet Borçları

Debt Tracks Projections

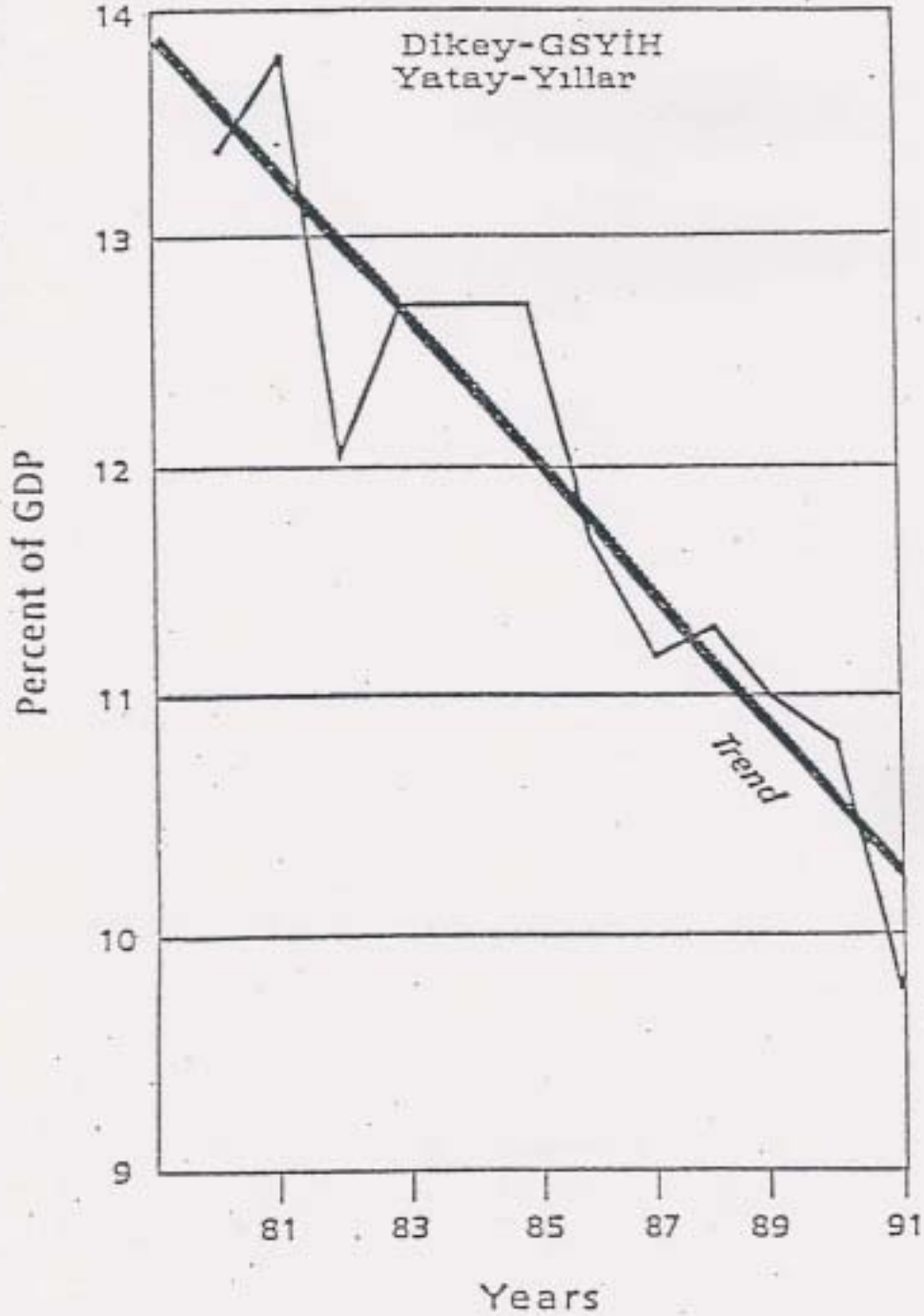

Capital Investment Outlays As a Percentage of Total Outlays

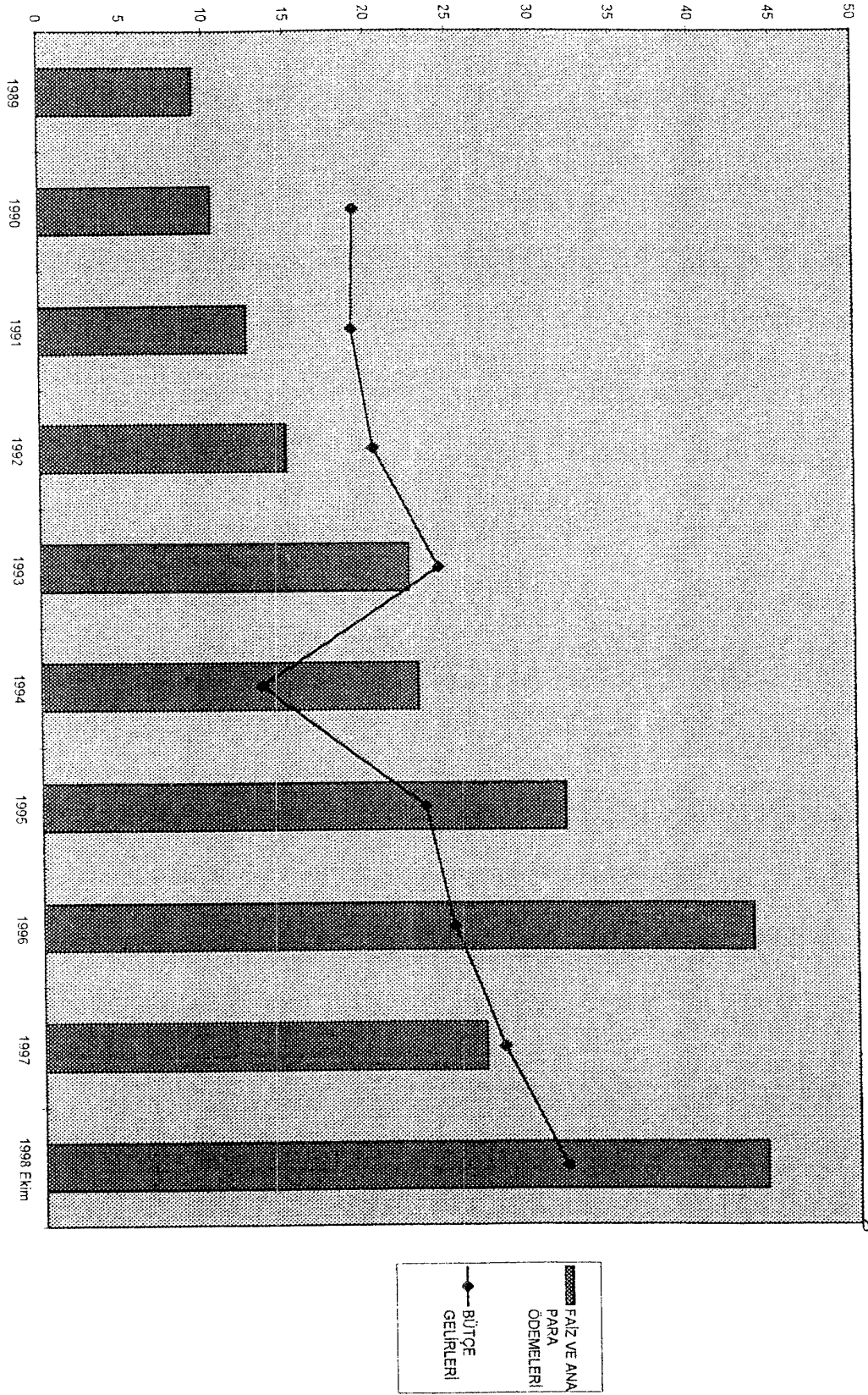
Sermaye Harcamalarının toplam harcamalara oranı

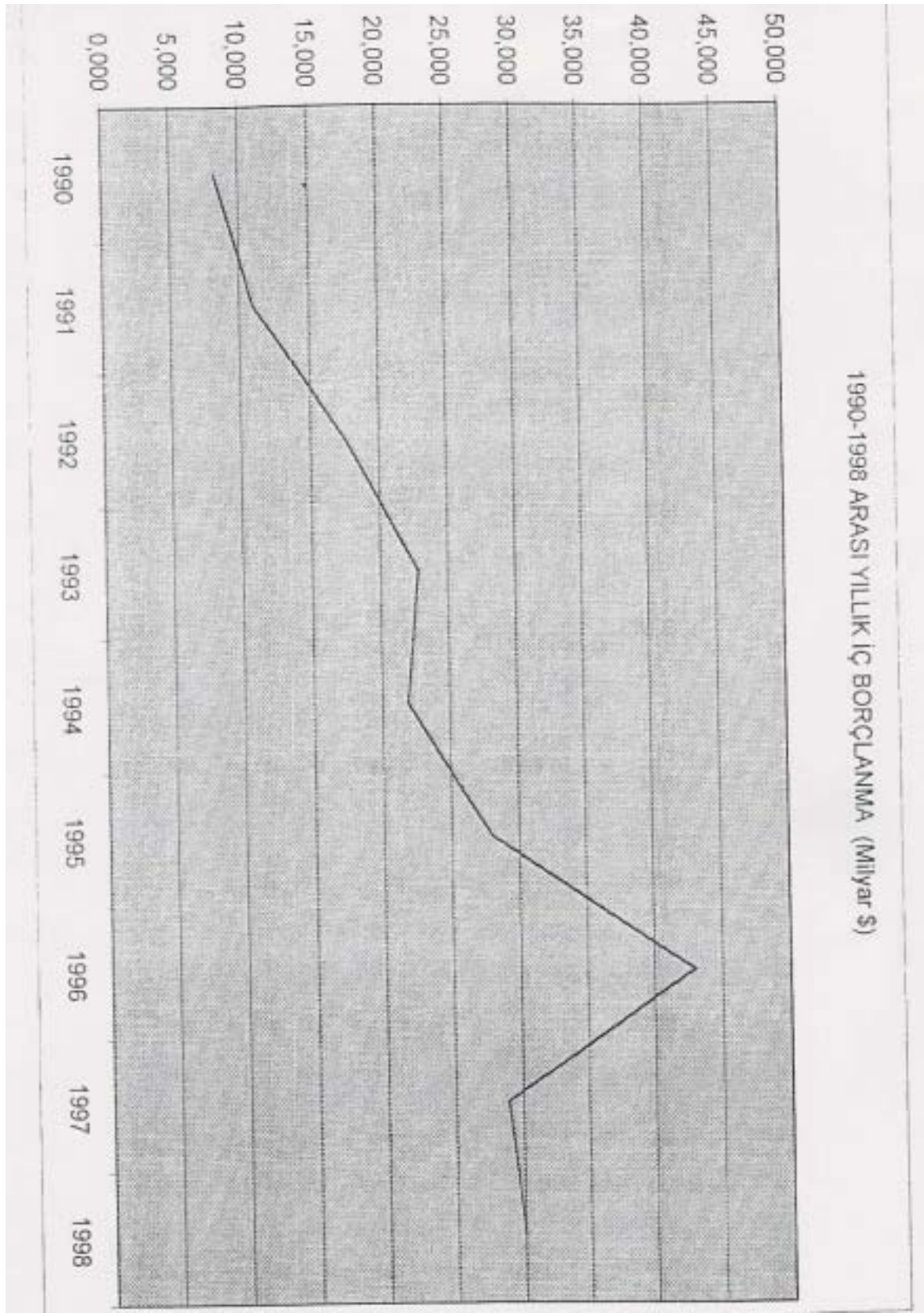
Nongovernmental Investment
in Plant and Equipment
Özel Sektörün Fabrika ve Makina Yatırımları

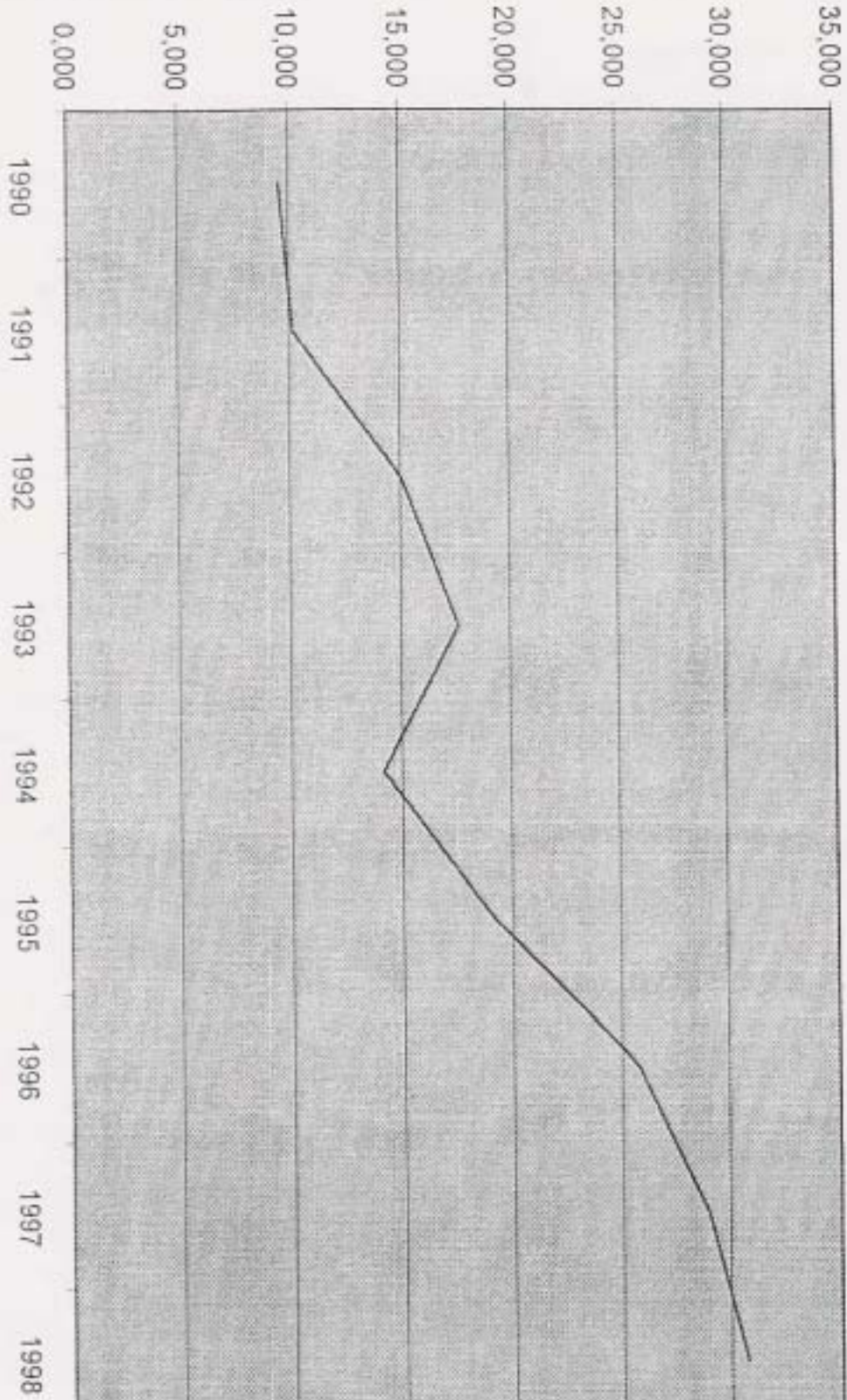
SOURCE: Bureau of Economic Analysis, U.S. Department of Commerce

FAİZ VE ANA PARA ÖDEMELERİNİN BÜTÇE GELİRLERİNE ORANI

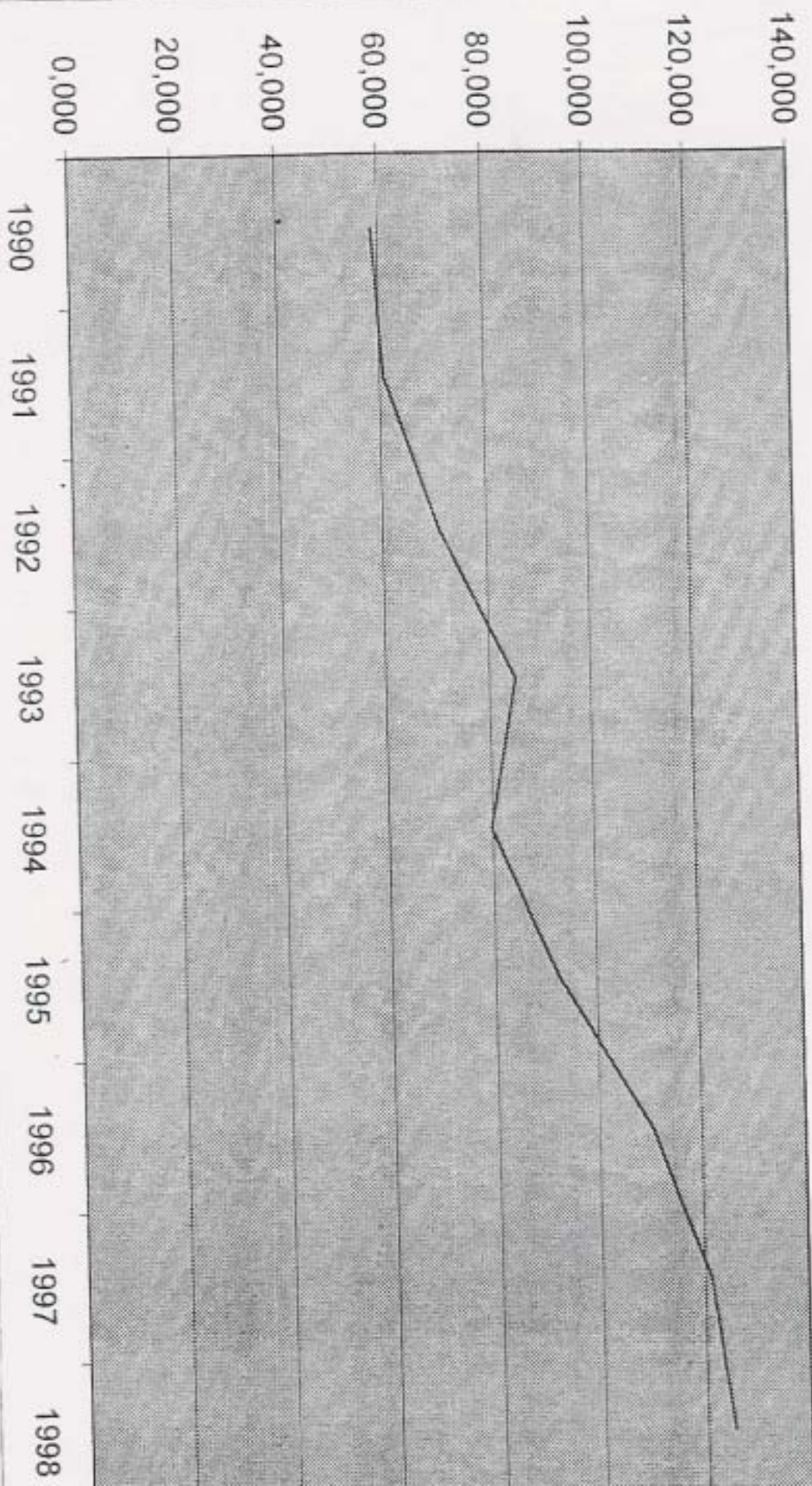

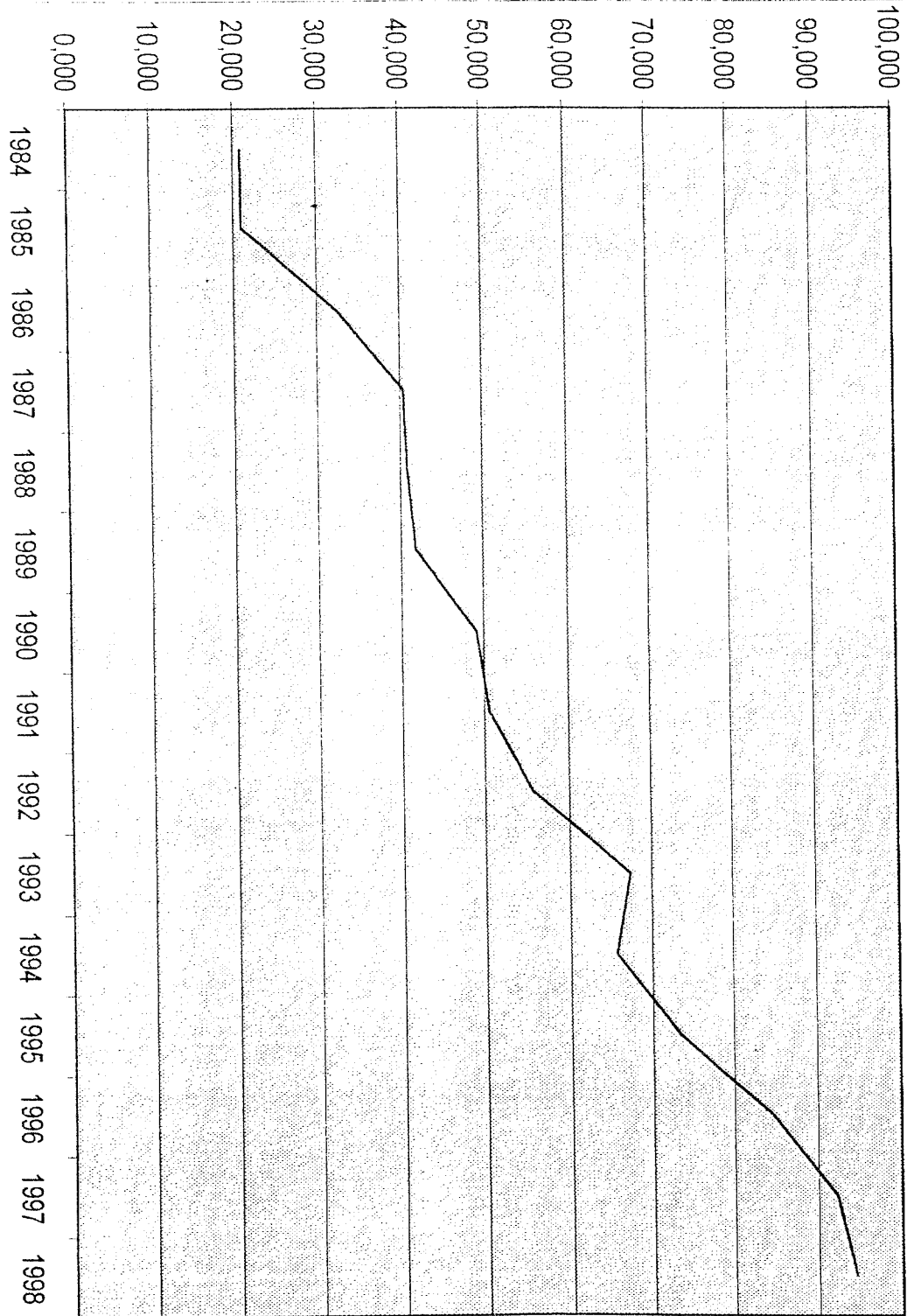
1990-1998 ARASI İÇ BORÇ STOKU (Milyar \$)

1990-1998 ARASI TOPLAM BORÇ (Milyar \$)

1984-1998 ARASI DIŞ BORÇLAR (Milyar \$)

FAİZ VE ANA PARA ÖDEMELERİ (Milyar \$)

